

מינהל חברה ונוער
אגף תכנים, תוכניות, הכשרה והשתלמויות

אליעזר בן יהודה

מבוא

אליעזר בן יהודה הוא האיש אשר שמו מזוהה ביותר עם היות הלשון העברית מלשון קודש לשפה מדוברת. האספה הכללית ה-34 של אונסקו, שהתקיימה בשנת 2007 בפריז, הכירה באליעזר בן יהודה כאישיות הראויה להוקרה בינלאומית ולהנצחה בזכות פעולותיו.

בן יהודה חולל והניע את תהליך השיבה המלאה אל העברית. הוא פעל להפצת רעיונותיו באמצעות עיתוניו, הקים את ועד הלשון העברית וחיבר את מילונו הגדול לעברית לתקופותיה, שהמשכו במפעל המילון של האקדמיה ללשון העברית.

באפריל 1879, פרסם את המאמר "[שאלה לוהטה](#)" בירחון "[השחר](#)", ובו טען שתקומת עם ישראל תהיה בארץ ישראל ובשפה העברית משום שאין לאום ללא שפה משותפת לבניו. על מאמר זה חתם לראשונה בשם העט "בן יהודה".

תרומתו העיקרית של בן יהודה הייתה בתחומים הרעיוניים והסמליים. הוא העלה לראשונה את הצורך בחידוש העברית, פעל ללא לאות לקיום הנושא בתודעה ונלחם במתנגדי הרעיון. פעילותו זו לא הצליחה לסחוף חוגים רחבים בירושלים. רובה המכריע של הפעילות המעשית, שהביאה בסופו של דבר להחייאת העברית, התקיימה במושבות העלייה הראשונה והעלייה השנייה ברחבי הארץ. במושבות הוקמו בתי ספר עבריים, בהן הייתה העברית ללשון שבה מתנהלים ענייני הציבור ושם נקבעה לבסוף כלשון לאומית וכנחלת הכלל.

במהלך חייו, עמדה דמותו של בן יהודה במוקד ויכוחים קשים. מתנגדיו השמיצו אותו קשות, הטרידו אותו והעלילו עליו עלילות שווא, שהביאו אף למאסרו בידי השלטונות העות'מאניים. לחברת "שפה ברורה" שהקים, קראו "שפה ארוה". מנגד, תומכי תהליך התחייה העלו את דמותו לממדים מיתיים והאדירו את פעילותו מעבר להיקפה הממשי. אליעזר בן יהודה, שחתר בדבקות למימוש רעיון החייאת השפה העברית, היה מוכן לשלם על כך מחיר אישי ומשפחתי גבוה: הוא גייס את משפחתו למשימה הגדולה של הלשון העברית, ואת ילדיו שנולדו בארץ ניתק מחברת הילדים מחשש שידברו בלשון זרה.

תרומתו הייחודית להיות השפה העברית לשפה המדוברת לא נוצרה, כמובן, יש מאין. הוא הרבה לשאוב מן התנ"ך, מן המשנה, מן התלמוד וממקורות יהודיים נוספים ששימרו את שפת האבות לאורך דורות. כמו כן, השתמש במילים ובשורשים משפות שונות (ערבית, צרפתית, אנגלית ועוד) לצורך יצירת מילים שלא נמצאו במקורות העבריים. בן יהודה חילץ את השפה מהכלי שבו השתמרה והביאה לחיים שנית. לעיתים הוא העניק למילים שהייתה להם משמעות מסוימת בתקופת התנ"ך משמעות אחרת, ועל ידי כך התאימן לצרכים של ימינו. לצד זאת, לעיתים הוא "בדה מילים מילים ממוחו הקודח".

ב"מבוא הגדול" למילונו, כתב בן יהודה: "האפשר שישבו ציבור, גדול או קטן, לדבר לשון שעזב אותה וחדל מדבר בה מאות בשנים? ... האפשר שלשון שחדלה מהיות מדוברת בפי ציבור גדול או קטן מאות ומאות בשנים, תהיה עלולה לשוב להיות לשון הדיבור בפי ציבור גדול או קטן בכל ענייני החיים? ... על השאלה הראשונה ענית: הן! בלי כל פקפוק... ובלבד שהציבור ירצה את זאת ברצון חזק... אבל השאלה השנייה! עליה לא יכלו דברי הימים לענות לי שום מענה. אין מִשְׁלֹל [דומה לו] בדברי הימים של כל האומות והלשונות."

בני הנוער החיים היום במדינת ישראל נולדו אל מציאות שבה הלשון העברית היא לשון מדוברת והיא חלק מובהק מזהותם היהודית. חלומו של בן יהודה התגשם, אולם, מתפקידנו לשמר, להכיר ולהוקיר את תרומתו הייחודית לתחיית השפה העברית.